

Izazovi i očekivani efekti uvođenja trećeg stuba penzijskog osiguranja na penzijski sistem u Republici Srpskoj

Banja Luka, 21. mart 2018.

CILJEVI STUDIJE

- pojasniti načela funkcionisanja i organizacije penzijskog sistema
- ukazati na prednosti i nedostatke private štednje za penziju
- ukazati na uslove za uvođenje i uspjeh reforme

UVOD

- trend starenja stanovništva i dužeg životnog vijeka
- snažni otpori reformi penzijskog sistema
- podudarnost sa nekim elementima Pozijeve šeme
- nedostaci tekućeg sistema finansiranja penzija
- doprinosi iz III stuba se usmjeravaju na tržište kapitala
- nemoguće da brine i misli na sve
- jačanje svijesti o štednji za penziju

Ciljevi penzijskog sistema

- sprečavanje siromaštva u starosti - obezbjeđivanje **apsolutnog** nivoa prihoda u starosti
- održavanje prihoda u starosti - održanje **relativnog** životnog standarda
- penzija koja finansirana iz budžeta ima **osobine socijalne pomoći**.
- tradivionalno vs moderno društvo
- Rizik da pojedinac
 1. neće uštedjeti dovoljno za starost i da
 2. može „nadživjeti” svoju ušteđevinu.
- Najčešća kategorizacija: prvi stub, drugi stub i treći stub
- doprinos II stuba državi preko tržišta kapitala

Ciljevi penzijskog sistema

Cilj	Rizik koji pokriva	Mjerenje/Indikatori
Sprječavanje siromaštva	- Rizik niskih zarada	- Odnos minimalne/socijalne penzije i prosječne zarade
	- Rizik da penzioneri nisu dovoljno dugo radili	- Stopa zamjene za radnika koji zarađuje manje od prosjeka (npr. manje od 50% prosjeka)
		- Indeksi siromaštva i nejednakosti
Održavanje prihoda	- Rizik dugovječnosti	Stopa zamjene za prosječnog radnika:
	- Kratkovidost	- Hipotetička
	- Vremenska nekonzistentnost	- Stvarna

Penzijski sistem kod nas

- sistem PIO u nadležnosti je entiteta.
- princip obaveznog penzijskog osiguranja.
- „Pay as you go” sistem
- finansiranje se vrši tekućim sredstvima,
- današnji zaposleni uplaćuje doprinos, kako bi se isplatile penzije sadašnjim penzionerima.
- princip „protočnog bojlera“.
- uzroci krize penzijskog sistema u Republici Srpskoj sadržani su u lošim ekonomskim uslovima, politici penzionisanja, demografskim uslovima.

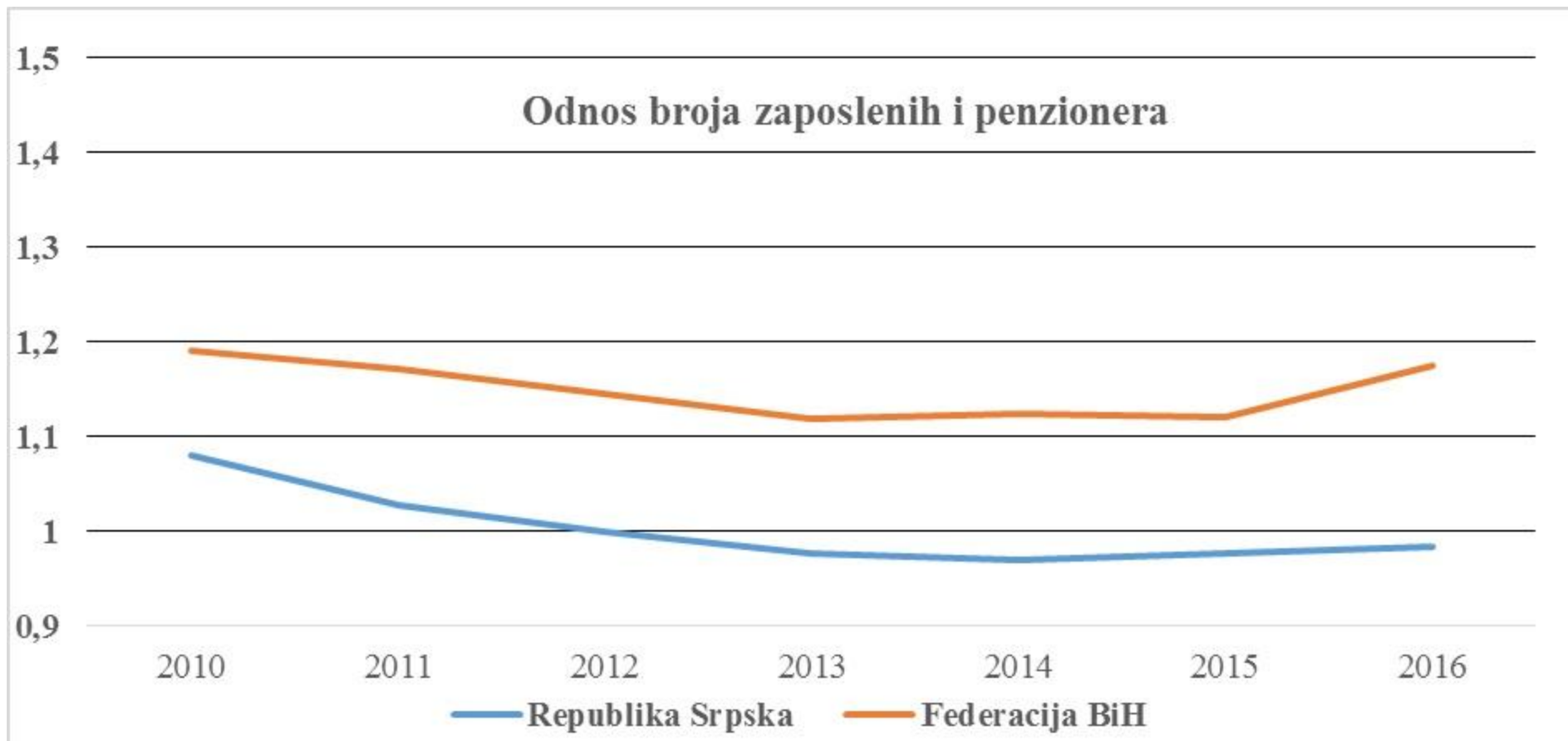

Penzijski sistem kod nas

- ...četiri zakona o PIO i više od 10 izmjena i dopuna
- Prema odredbama važećeg Zakona o PIO ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 134/11, 83/13 i 103/15) u članu 41. i 42. propisani su uslovi za ostvarivanje prava na starosnu penziju osiguranika i to:
kad navrši 65 godina života i najmanje 15 godina staža osiguranja,
kad navrši 60 godina života i 40 godina penzijskog staža, i
osiguranik žena kad navrši 58 godina života i 35 godina staža osiguranja.
- jasno propisan obračun penzije.
- penzija je lično i stečeno pravo svakog osiguranika
- starosna granica, način obračuna itd. su se mijenjali
- obim prava odnosno visina penzije u direktnoj zavisnosti od dužine penzijskog staža i visine plata
- Način obračuna penzije – lični koeficijent → lični bod
- pozicija PREF-a i EPF-a u sistemu

Penzijski sistem kod nas

Broj zaposlenih i penzionera

KRETANJE BROJA ZAPOSLENIH I BROJA PENZIONERA U PERIODU 2011-2016. U BIH

■ Broj zaposlenih RS ■ Broj penzionera RS ■ Broj zaposlenih FBiH ■ Broj penzionera FBiH

Penzijski sistem kod nas

Uslovi za starosnu penziju po zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 134/11)

Godina	Član 41. i član 177. (prelazni period)			Član 42/1. i član 178/1. (prelazni period)		Član 42/2. i član 178/2. (prelazni period)		
	Godina i mjeseci života		Godina staža osiguranja	Godina i mjeseci života		Godina penzijskog staža	Godina i mjeseci života	Godina staža osiguranja
	Pol			Pol			Pol	
	m	ž		m	ž		ž	
2012	65	60/4	15	-		40	-	35
2013	65	61	15	56		40	54	35
2014	65	61/8	15	56/4		40	54/4	35
2015	65	62/4	15	56/8		40	54/8	35
2016	65	63	15	57		40	55	35
2017	65	63/8	15	57/4		40	55/4	35
2018	65	64/4	15	57/8		40	55/8	35
2019	65	65	15	58		40	56	35
2020	-	-	-	58/4		40	56/4	35
2021	-	-	-	58/8		40	56/8	35
2022	-	-	-	59		40	57	35
2023	-	-	-	59/4		40	57/4	35
2024	-	-	-	59/8		40	57/8	35
2025	-			60		40	58	35

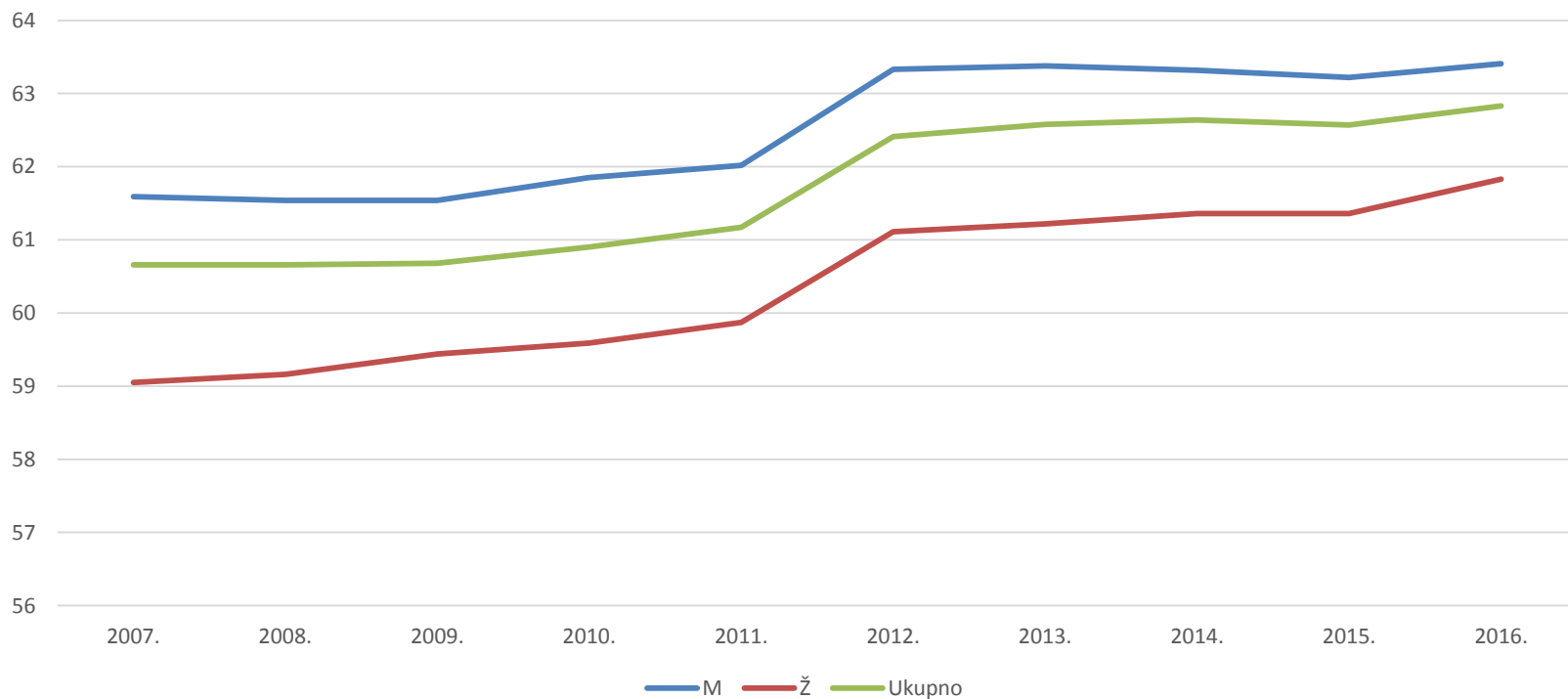
Legenda: 60/460 godina i 4 mjeseca

Izvor: http://www.fondpiors.org/wp/wp-content/uploads/2016/04/524_Uslovi_za_penziju_po_novom_zakonu.pdf

Povećan longevity risk

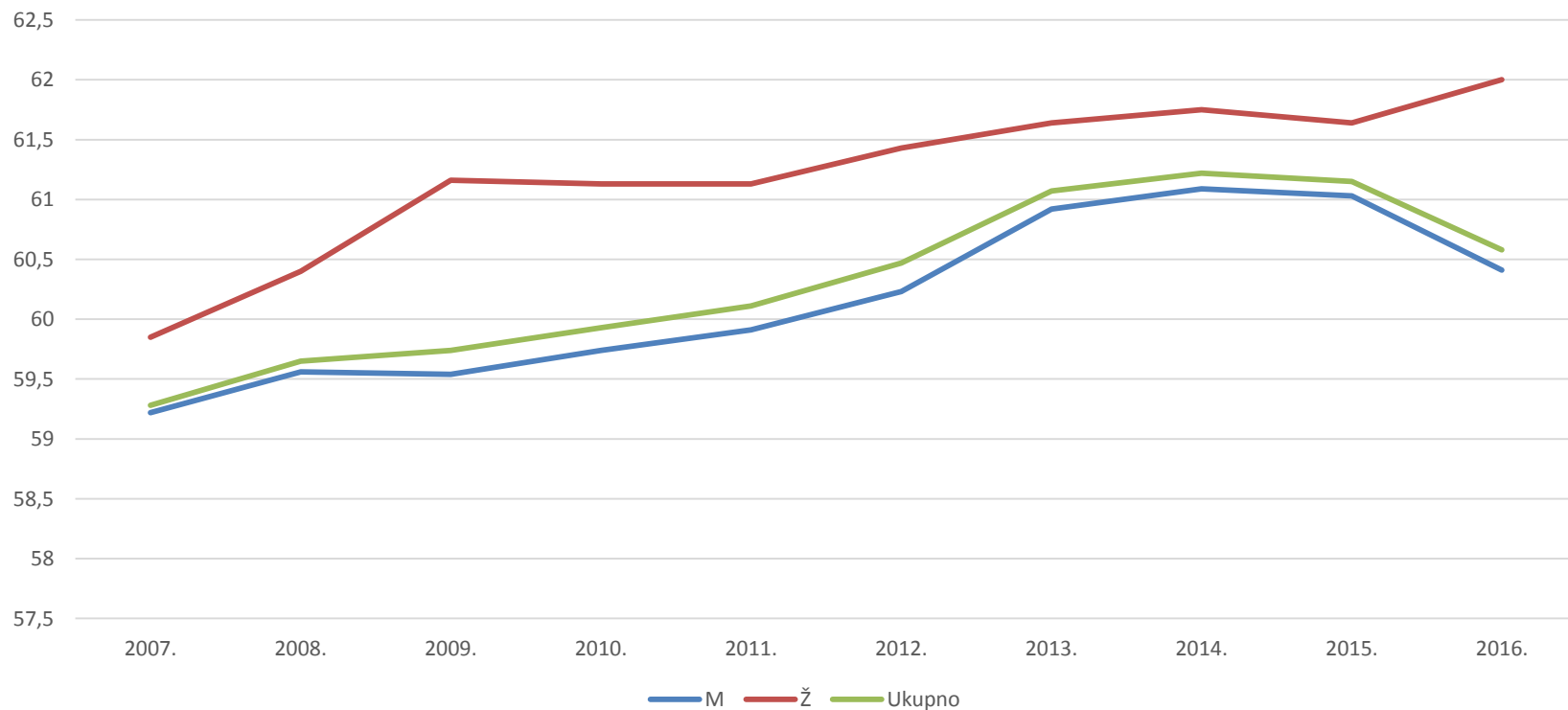
Prosječna starost korisnika starosne penzije ostvarene u
kalendarskoj godini po polu i ukupno

Povećan longevity risk

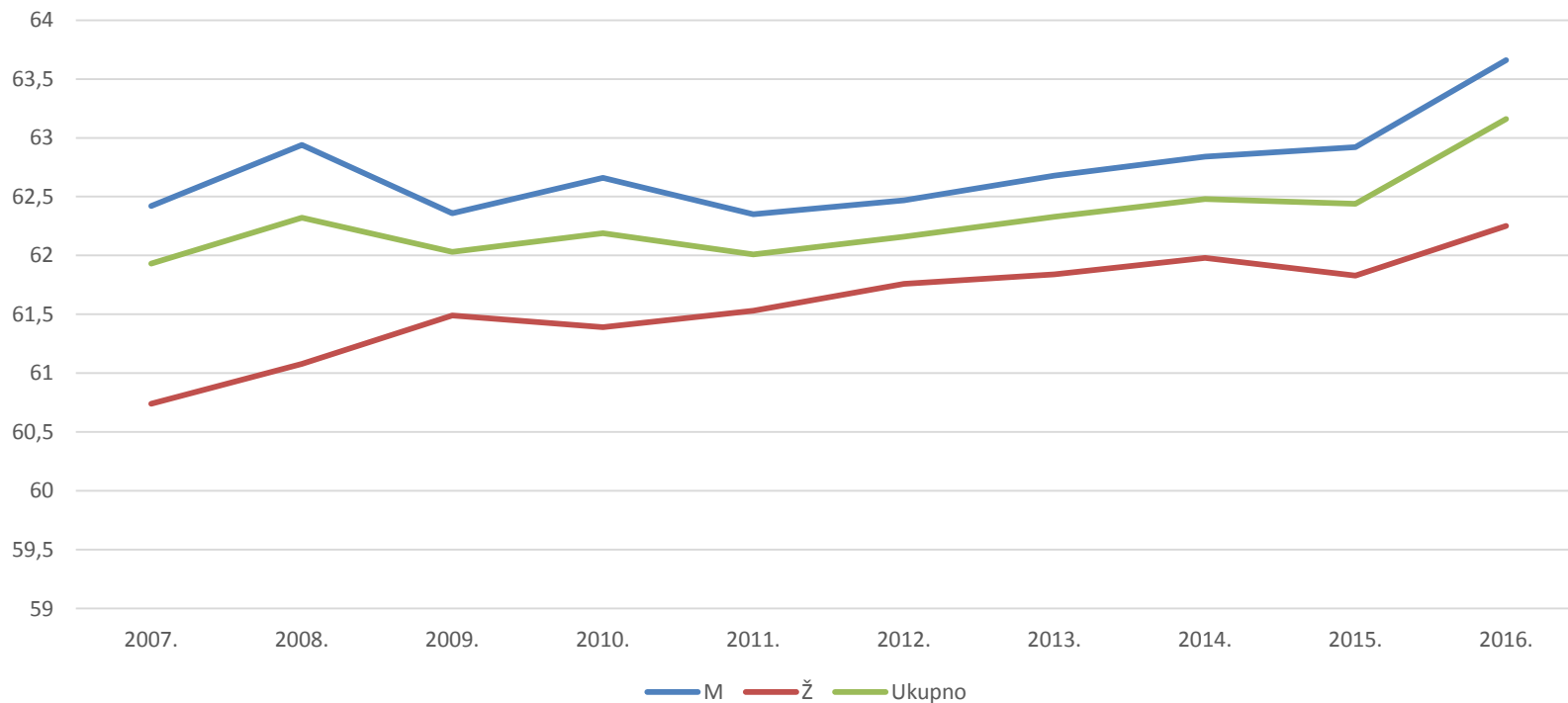
Prosječna starost korisnika starosne penzije sa 40 godina penzijskog staža ostvarene u kalendarskoj godini

Povećan longevity risk

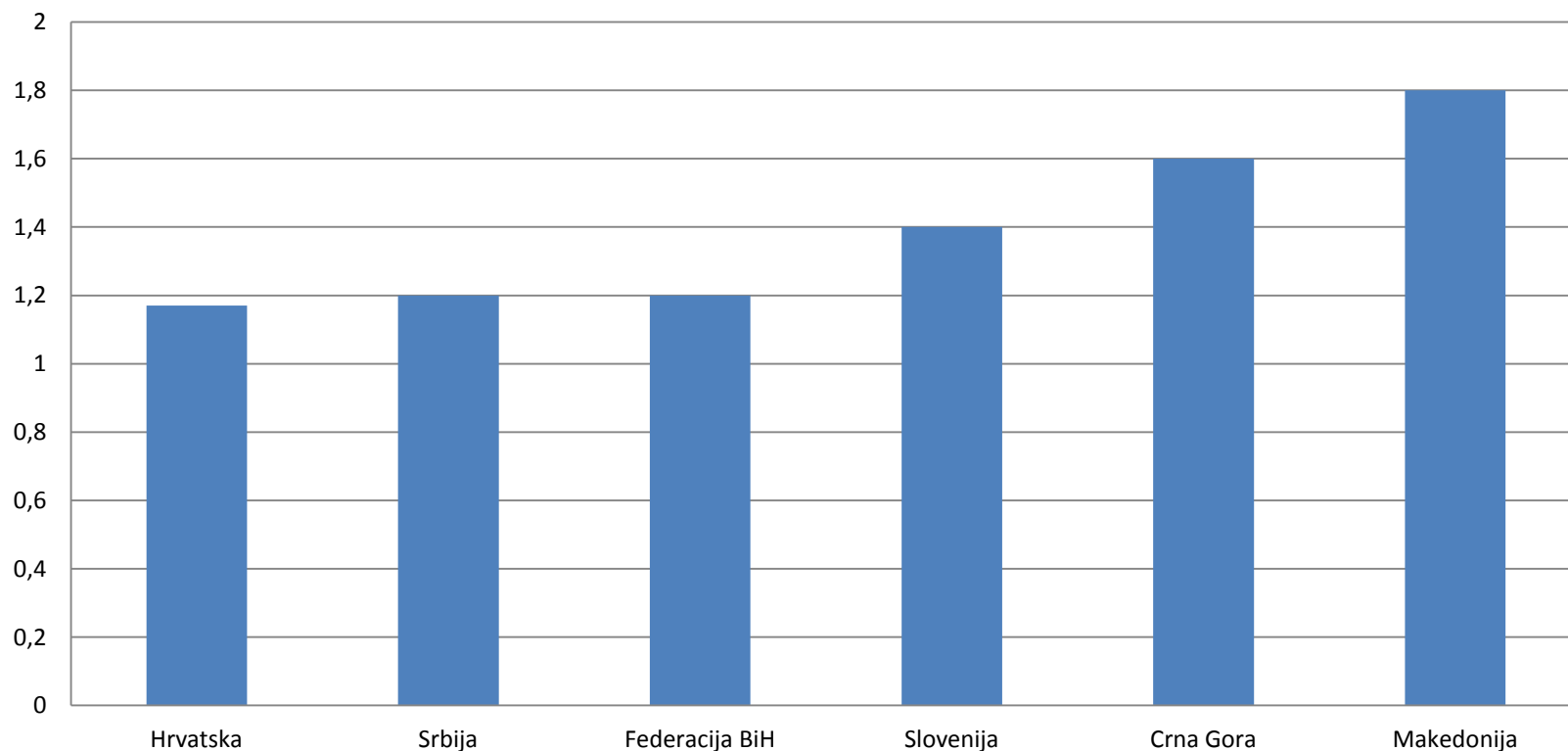
Prosječna starost korisnika starosne penzije sa 40 godina staža
osiguranja ostvarene u kalendarskoj godini

Odnosi u regionu

Odnos radnika i penzionera

Iskustva u svijetu

- gotovo sve zemlje imaju mješovite tipove
 - dominiraju Bizmarkov i Beveridžov tip
 - tranzicioni trošak
 - argumenti za neuvođenje II stuba
 - potreba da pojedinci štede za starost
 - potreba poslodavaca da ulažu u radnu snag
-
- terminologija Svjetske banke - *pillars*
 - ILO terminologija - *tiers*
 - OECD terminologiji (1998) - tri stuba
 - Evropska komisija
 - *Whitehouse* metodologija

Terminološke nedoumice

- terminologija Svjetske banke - pillars
- ILO terminologija - tiers
- OECD terminologiji (1998) - tri stub
- Evropska komisija
- *Whitehouse* metodologija

Iskustva u regionu

- Penzijski sistem u Federaciji Bosne i Hercegovine
- Penzijski sistem u Srbiji
- Penzijski sistem u Hrvatskoj
- Penzijski sistem u Crnoj Gori
- Penzijski sistem u Sloveniji

Uloga trećeg stuba

- među najregulisanijim tipovima ulaganja
- akcenat je na sigurnosti ulaganja kroz kvalitetan portfelj
- propisi uslovljavaju investicionu politiku
- imovina dobrovoljnog penzijskog fonda se nalazi u svojini njegovih članova, srazmjerno njihovom udjelu u imovini fonda.
- nemaju svojstvo pravnog lica i ne podliježu obavezi plaćanja poreza na dobit pravnih lica, kao ni PDV-a

Uloga trećeg stuba

Strateški rasponi za pojedine instrumente, procentualno u odnosu na ukupnu imovinu Fonda

Klasa investicija	Ciljano učešće	Minimalno	Maksimalno
Dužničke hartije od vrijednosti (dugoročne i kratkoročne)	60%	60%	100%
Vlasničke hartije od vrijednosti i udjeli u investicionim fondovima	30%	0%	30%
Depoziti i novac na kaskodi računu	5%	0%	20%
Ostalo	5%	0%	10%
Ukupno	100%		

Izvor: Investiciona politika Evropskog dobrovoljnog penzijskog fonda. Dostupno na <http://www.epf.ba/poslovanje-i-dokumenti>

Efekti poreskih olakšica

- zaposleni imaju mogućnost da sufinansiraju uplatu sa poslodavcem iz svoje bruto plate.
- poslodavci oslobođeni plaćanja doprinosa na prihode zaposlenih do 1.200 KM godišnje.
- nakon 30 godina štednje po 56 KM mjesečno pojedinac može da ima više od 30 hiljada maraka

Efekti poreskih olakšica

Prosječan broj zaposlenih po djelatnostima i bruto i neto plate isplaćene u Republici Srpskoj u decembru 2017.

<u>Područja djelatnosti</u>	<u>Broj zaposlenih</u>	<u>%</u>	<u>Bruto prosječ na plata (u KM)</u>	<u>Neto prosječ na plata (u KM)</u>
<u>Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov</u>	8.603	3,27	1.160	721
<u>Vađenje ruda i kamena</u>	5.422	2,06	1.767	1.080
<u>Prerađivačka industrija</u>	55.718	21,15	1.004	664
<u>Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija</u>	8.272	3,14	1.765	1.086
<u>Snabdijevanje vodom, kanalizacija, upravljanje otpadom i djelatnosti sanacije (remedijacije) životne sredine</u>	4.951	1,88	1.135	708
<u>Građevinarstvo</u>	12.051	4,57	882	552
<u>Trgovina na veliko i na malo, popravka motornih vozila i motocikala</u>	46.362	17,60	953	596
<u>Saobraćaj i skladištenje</u>	12.137	4,61	1.009	630
<u>Djelatnosti pružanja smještaja pripreme i posluživanja hrane, hotelijerstvo i ugostiteljstvo</u>	13.248	5,03	937	587
<u>Informacije i komunikacije</u>	5.627	2,14	1.910	1.152
<u>Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja</u>	5.563	2,11	2.146	1.310
<u>Poslovanje nekretnimama</u>	546	0,21	1.000	624
<u>Stručne, naučne i tehničke djelatnosti</u>	7.820	2,97	1.413	865
<u>Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti</u>	3.167	1,20	874	548
<u>Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje</u>	24.661	9,36	1.799	1.105
<u>Obrazovanje</u>	22.394	8,50	1.322	817
<u>Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalnog rada</u>	17.535	6,66	1.673	1.030
<u>Obrazovanje</u>	3.930	1,49	895	560
<u>Ostale uslužne djelatnosti</u>	5.469	2,08	1.366	848
<u>Ukupno</u>	263.476	100	1.138	835

Izvor: "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 8/18 str. 43

Procjena za projekcije

Procjena trenutnih uplata doprinosa u Fond PIO i isplata penzija

Period	Mjesečno	Godišnje
prosječna plata (u KM)	835	10.020,00
mjesečne plate (u milionima KM)	220	2.640,03
prosječna penzija (u KM)	355	4.260,00
mjesečne penzije (u milionima KM)	92,51	1.110,07
uplate za PIO (u milionima KM)	40,7	488,41

Izvor: Prikaz autora

Procjene uplata doprinosa

Prikaz mjesečnih uplata (poslodavca i zaposlenog) za 20, 25, 30, 35 i 40 godina uplata

Programirana isplata akumulisanog iznosa		Iznosi u konvertibilnim markama									
Mjesečni doprinos (poslodavac i zaposleni)		10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
Broj godina uplaćivanja	20	3.208,01	6.416,02	9.624,03	12.832,03	16.040,04	19.248,05	22.456,06	25.664,07	28.872,08	32.080,09
	25	4.353,40	8.706,80	13.060,21	17.413,61	21.767,01	26.120,41	30.473,82	34.827,22	39.180,62	43.534,02
	30	5.681,52	11.363,05	17.044,57	22.726,09	28.407,62	34.089,14	39.770,67	45.452,19	51.133,71	56.815,24
	35	7.221,52	14.443,05	21.664,57	28.886,10	36.107,62	43.329,15	50.550,67	57.772,19	64.993,72	72.215,24
	40	9.007,21	18.014,41	27.021,62	36.028,82	45.036,03	54.043,23	63.050,44	72.057,65	81.064,85	90.072,06

Visina mjesečnog doprinosa za isplate tokom 20 godina u penziji

Visina doprinosa za isplate tokom narednih 20 godina		Iznosi u konvertibilnim markama									
Mjesečni doprinos (poslodavac i zaposleni)		10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
Broj godina uplaćivanja	20	13,37	26,73	40,1	53,47	66,83	80,2	93,57	106,93	120,3	103,67
	25	18,14	36,28	54,42	72,56	90,7	108,84	126,97	145,11	163,25	181,93
	30	23,67	47,35	71,02	94,69	118,37	142,04	165,71	198,38	213,06	236,73
	35	30,09	60,18	90,27	120,36	150,45	180,54	210,63	240,72	270,81	300,9
	40	37,53	75,06	112,59	150,12	187,65	225,18	262,71	300,24	337,77	375,3

Odnos ostvarene mjesečne premije i trenutne prosječne plate

Odnos ostvarene premije i prosječne plate		Iznosi u konvertibilnim markama									
Mjesečni doprinos (poslodavac i zaposleni)		10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
Broj godina uplaćivanja	20	1,61%	3,22%	4,83%	6,44%	8,05%	9,66%	11,27%	12,88%	14,49%	12,49%
	25	2,19%	4,37%	6,56%	8,74%	10,93%	13,11%	15,30%	17,48%	19,67%	21,92%
	30	2,85%	5,70%	8,56%	11,41%	14,26%	17,11%	19,97%	23,90%	25,67%	28,52%
	35	3,63%	7,25%	10,88%	14,50%	18,13%	21,75%	25,38%	29,00%	32,63%	36,25%
	40	4,52%	9,04%	13,57%	18,09%	22,61%	27,13%	31,65%	36,17%	40,70%	45,22%

Procjene uplata doprinosa

Projekcije uplata u treći stub na mjesečnom nivou

% zaposlenih	Izdavanja zaposlenog (u KM)	10,00	20	30	40	50	60	70	80	90	100
	Procena tođ prosječne mjesečne plate	1,20%	2,41%	3,61%	4,82%	6,02%	7,23%	8,43%	9,64%	10,84%	12,05%
5%	13.174	0,13	0,26	0,40	0,53	0,66	0,79	0,92	1,05	1,19	1,32
10%	26.348	0,26	0,53	0,79	1,05	1,32	1,58	1,84	2,11	2,37	2,63
15%	39.521	0,40	0,79	1,19	1,58	1,98	2,37	2,77	3,16	3,56	3,95
20%	52.695	0,53	1,05	1,58	2,11	2,63	3,16	3,69	4,22	4,74	5,27
25%	65.869	0,66	1,32	1,98	2,63	3,29	3,95	4,61	5,27	5,93	6,59
30%	79.043	0,79	1,58	2,37	3,16	3,95	4,74	5,53	6,32	7,11	7,90
35%	92.217	0,92	1,84	2,77	3,69	4,61	5,53	6,46	7,38	8,30	9,22
40%	105.390	1,05	2,11	3,16	4,22	5,27	6,32	7,38	8,43	9,49	10,54
45%	118.564	1,19	2,37	3,56	4,74	5,93	7,11	8,30	9,49	10,67	11,86
50%	131.738	1,32	2,63	3,95	5,27	6,59	7,90	9,22	10,54	11,86	13,17

Projekcije uplata u treći stub na godišnjem nivou

% zaposlenih	Izdavanja zaposlenog (u KM)	10,00	20,00	30,00	40,00	50,00	60,00	70,00	80,00	90,00	100,00
	Procena tođ prosječne mjesečne plate	1,20%	2,41%	3,61%	4,82%	6,02%	7,23%	8,43%	9,64%	10,84%	12,05%
5%	13.174	1,58	3,16	4,74	6,32	7,90	9,49	11,07	12,65	14,23	15,81
10%	26.348	3,16	6,32	9,49	12,65	15,81	18,97	22,13	25,29	28,46	31,62
15%	39.521	4,74	9,49	14,23	18,97	23,71	28,46	33,20	37,94	42,68	47,43
20%	52.695	6,32	12,65	18,97	25,29	31,62	37,94	44,26	50,59	56,91	63,23
25%	65.869	7,90	15,81	23,71	31,62	39,52	47,43	55,33	63,23	71,14	79,04
30%	79.043	9,49	18,97	28,46	37,94	47,43	56,91	66,40	75,88	85,37	94,85
35%	92.217	11,07	22,13	33,20	44,26	55,33	66,40	77,46	88,53	99,59	110,66
40%	105.390	12,65	25,29	37,94	50,59	63,23	75,88	88,53	101,17	113,82	126,47
45%	118.564	14,23	28,46	42,68	56,91	71,14	85,37	99,59	113,82	128,05	142,28
50%	131.738	15,81	31,62	47,43	63,23	79,04	94,85	110,66	126,47	142,28	158,09

Projekcije iznosa za koje bi bio uskraćen Fond PIO

% zaposlenih	Izdavanja zaposlenog (u KM)	10,00	20,00	30,00	40,00	50,00	60,00	70,00	80,00	90,00	100,00
	Procena tođ prosječne mjesečne plate	1,20%	2,41%	3,61%	4,82%	6,02%	7,23%	8,43%	9,64%	10,84%	12,05%
5%	13.174	0,29	0,58	0,88	1,17	1,46	1,75	2,05	2,34	2,63	2,92
10%	26.348	0,58	1,17	1,75	2,34	2,92	3,51	4,09	4,68	5,26	5,85
15%	39.521	0,88	1,75	2,63	3,51	4,39	5,26	6,14	7,02	7,90	8,77
20%	52.695	1,17	2,34	3,51	4,68	5,85	7,02	8,19	9,36	10,53	11,70
25%	65.869	1,46	2,92	4,39	5,85	7,31	8,77	10,24	11,70	13,16	14,62
30%	79.043	1,75	3,51	5,26	7,02	8,77	10,53	12,28	14,04	15,79	17,55
35%	92.217	2,05	4,09	6,14	8,19	10,24	12,28	14,33	16,38	18,42	20,47
40%	105.390	2,34	4,68	7,02	9,36	11,70	14,04	16,38	18,72	21,06	23,40
45%	118.564	2,63	5,26	7,90	10,53	13,16	15,79	18,42	21,06	23,69	26,32
50%	131.738	2,92	5,85	8,77	11,70	14,62	17,55	20,47	23,40	26,32	29,25

Procjene uplata doprinosa

Strateški rasponi za pojedine instrumente, procentualno u odnosu na ukupnu imovinu Fonda

Klasa investicija	Ciljano učešće	Minimalno	Maksimalno
Dužničke hartije od vrijednosti (dugoročne i kratkoročne)	60%	60%	100%
Vlasničke hartije od vrijednosti i udjeli u investicionim fondovima	30%	0%	30%
Depoziti i novac na kaskodi računu	5%	0%	20%
Ostalo	5%	0%	10%
Ukupno	100%		

Izvor: Investiciona politika Evropskog dobrovoljnog penzijskog fonda. Dostupno na <http://www.epf.ba/poslovanje-i-dokumenti>

Ostvareni iznosi emisija i prosječna ponderisana kamatna stopa na dužničke hartije od vrijednosti Republike Srpske

Godina	Obveznice		Trezorski zapisi	
	Iznos emisija (u milionima KM)	Prosječna ponderisana kamatna stopa	Iznos emisija (u milionima KM)	Prosječna ponderisana kamatna stopa
2015.	243,04	4,0%	165,28	0,9%
2016.	281,25	4,4%	186,10	1,3%
2017.	220,50	3,7%	143,70	0,8%

Prikaz 60% od projektovanih godišnjih uplata u treći stub dobrovoljnog penzijskog osiguranja

% zaposlenih	Izdavanje zaposlenog (u KM)	10,00	20,00	30,00	40,00	50,00	60,00	70,00	80,00	90,00	100,00
	Procenat od prosječne mesečne plate	1,20%	2,41%	3,61%	4,82%	6,02%	7,23%	8,43%	9,64%	10,84%	12,05%
5%	13.174	0,95	1,90	2,85	3,79	4,74	5,69	6,64	7,59	8,54	9,49
10%	26.348	1,90	3,79	5,69	7,59	9,49	11,38	13,28	15,18	17,07	18,97
15%	39.521	2,85	5,69	8,54	11,38	14,23	17,07	19,92	22,76	25,61	28,46
20%	52.695	3,79	7,59	11,38	15,18	18,97	22,76	26,56	30,35	34,15	37,94
25%	65.869	4,74	9,49	14,23	18,97	23,71	28,46	33,20	37,94	42,68	47,43
30%	79.043	5,69	11,38	17,07	22,76	28,46	34,15	39,84	45,53	51,22	56,91
35%	92.217	6,64	13,28	19,92	26,56	33,20	39,84	46,48	53,12	59,76	66,40
40%	105.390	7,59	15,18	22,76	30,35	37,94	45,53	53,12	60,70	68,29	75,88
45%	118.564	8,54	17,07	25,61	34,15	42,68	51,22	59,76	68,29	76,83	85,37

Hvala na pažnji!

milos.grujic@swot.ba